

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

29.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

28 MAYIS – 1 HAZİRAN 2007
KOCAELİ

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No : 3113- 3
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 126 - 3

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Birnur KORAL
Dr. Haydar DÖNMEZ
Dr. Adil ÖZME

Kapak ve Uygulama
Suna HÖKENEK

ISBN: 978-975-17-3112-2 (3. Cilt)
ISSN: 1017-7655

Kapak Fotođrafı: *Fede BERTI*
The 2006 Campaign at lasos

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIğI
DÖSİMM BASİMEVİ
ANKARA-2008

İÇİNDEKİLER

Sachihiro OMURA 2003-2006 Yılları Kaman-Kalehöyük Kazıları.....	1
Ara ALTUN, V. Belgin DEMİRSARARLI İzmit Çini Fırınları Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları.....	17
Bedri YALMAN 2006 Yılı İzmit Tiyatro Kazısı.....	37
Friedrich KRINZINGER Ephesos 2006	55
B. Yelda OLCAY UÇKAN Olympos Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları	73
Elif TÖL TULUNAY Nif (Olympos) Dağı Kazısı ve Araştırma Projesi: 2006 Yılı Kazısı.....	79
Celâl ŞİMŞEK 2006 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları	99
Elizabeth CARTER, Stuart CAMPBELL The Domuztepe Projesi, 2006	123
Nicola LANERI, Mark SCHWARTZ Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2006: A Preliminary Report	137
Remzi YAĞCI Soloi / Pompeiopolis 2006 Yılı Kazıları.....	149
Andreas SCHACHNER Boğazköy - attuşa 2006 Yılı Çalışmaları	167

Sait BAŞARAN	
Enez (Ainos) 2006 Yılı Kazısı ve Onarım-Koruma Çalışmaları	185
Yutaka MIYAKE	
2006 Yılı Diyarbakır İli, Salat Camii Yanı Kazısı.....	211
Hayat ERKANAL, Ayşegül AYKURT	
Limantepe 2006 Yılı Kazıları	223
Sevil GÜLÇUR, Yücel KİPER	
Güvercinkayası 2006 Kazısı.....	243
Felix PIRSON	
Pergamon 2006 Yılı Çalışmaları.....	261
Ergun LAFLI	
Terra Sigillatae From Hadrianopolis in Paphlagonia	285
Ayşe Gül AKALIN	
2006 Yılı Erythrai Kazısı (İlk Sezon)	299
Güven BAKIR, Yaşar ERSOY, Hüseyin CEVİZOĞLU, Ümit GÜNGÖR, İlkan HASDAĞLI	
2006 Yılı Klazomenai Kazısı	313
Halet ÇAMBEL, Murat AKMAN	
Karatepe - Aslantaş ve Domuztepe 2006 Yılı Çalışmaları	333
Volkmar VON GRAEVE	
2006 Yılı Milet Çalışmaları	343
Thomas MARKSTAINER und Mitarbeiter	
Bericht Der Grabungskampagne in Limyra 2006.....	361
Crawford H. GREENEWALT	
Sardis: Archaeological Research and Conservetaion Projects in 2006	371

Ahmet A. TIRPAN, Bilâl SÖÇÜT Lagina ve Börükçü 2006 Yılı Çalışmaları	387
Engin ÖZGEN, Atilla ENGİN, Meryem ACARA ESER, Erdal ESER Oylum 2006: Mozaikli Bazilika Kazısı	411
Nuran ŞAHİN, Cumhuriyet TANRIVER, Duygu S. AKAR TANRIVER, Emre TAŞTEMUR, İbrahim ÖNOL, Elçin DOĞAN, Özden ÜRKMEZ Klaros, 2006	427
Zeynep MERCANGÖZ Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları	449
Andreas FURTWÄNGLER Didyma 2006	471
Mustafa ERKMEN, Alparslan CEYLAN, Fikret ÖZTÜRK, Yasin TOPALOĞLU 2006 Yılı Erzurum Kale Kazısı	491
Tunç SİPAHİ, İsmet EDİZ 2006 Yılı Boyalı Höyük Kazısı	505
Aliye ÖZTAN 2006 Yılı Acemhöyük Kazıları	515
Tülin ÇORUHLU Ören (Adramytteion Antik Kenti) 2006 Yılı Kazı Çalışması	525
Orhan BİNGÖL, Görkem KÖKDEMİR Magnesia ad Maendrum 2006 (23. Yıl)	541
Ülkü İZMİRLİGİL, Mehmet ÖZHANLI Side Tiyatrosu ve Çevresinde Kazı-Düzenleme Çalışmaları (2006)	567
Samuel M. PALEY The 2006 Season at Çadır Höyük	579

LAGİNA VE BÖRÜKÇÜ 2006 YILI ÇALIŞMALARI

Ahmet A. TIRPAN*
Bilâl SÖĞÜT

Lağina Hekate Kutsal Alanı ve Börükçü Mevkii'ndeki 2006 yılı kazı ve restorasyon çalışmaları Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü arasında yapılan protokole bağlı olarak yıl boyu sürdürülmüştür. Temmuz ve Ağustos aylarında Lağina Hekate Kutsal Alanı'nda kısa süreli kazıların yanı sıra, katalog ve restorasyona yönelik olarak çizim ve restitüsyon çalışmaları yapılmıştır. Börükçü'de ise yüzey araştırmaları, arazi taramaları, jeofizik çalışmaları ile kazılar yapılmıştır. Yıl boyu devam eden Börükçü'de; yaz dönemi boyunca Temmuz ve Ağustos aylarında uzmanlar, öğrenciler ve işçilerden, kış döneminde ise uzmanlar ve işçilerden oluşan ekipler tarafından çalışmalar yürütülmüştür. 2006 yılı kazı çalışmaları Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Döner Sermaye İşletmeleri Merkezi Genel Müdürlüğü ve TKİ Güney Ege Linyitleri İşletmesi Müessesesi Müdürlüğü tarafından maddî olarak desteklenmiştir. Ekte Selçuk ve Pamukkale Üniversiteleri başta olmak üzere, 7 ayrı üniversiteden öğretim elemanı, uzman ve öğrenciler yer almışlardır¹. Bakanlık temsilcileri olarak; Konya Karatay Müzesi'nden Mahmut Altuncan, Muğla Müzesi'nden Hakkı Alhan, Aydın Müzesi'nden Bahtiyar Rıza Nuğral ekibimize katılmışlardır.

* Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE.

Yrd. Doç. Dr. Bilâl SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE.

1 Prof. Dr. Emin Erdem, Doç. Dr. Mehmet Meder, Yrd. Doç. Dr. Abuzer Kızıl, Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil, Uzman Murat Aydaş, Arş. Gör. Coşkun Daşbacak, Arş. Gör. Tunç Sezgin, Arş. Gör. Aytekin Büyüközer, Arş. Gör. Banu Dönmez, Arş. Gör. Makbule Ekici, Arş. Gör. Erdoğan Aslan, Arş. Gör. Zehra Satar, Yüksek Lisans Öğrencileri: Halime Aslan, Hacer Turan, Nihal Kürüm, M. Tuncay Özdemir, Vildan Konaç, Murat Sonkür, Metin Sığın, Seda Akarsu; Konservatörler Pınar Yiğit ve Ufuk Denizli; Restoratör Nuray İlik; Arkeologlar: Haluk Yalçınkaya Adil Eker, Metin Aydın, Mehmet Cemil Kaşka; Arkeoloji, Sanat Tarihi, Mimarlık, Resim, Seramik ve Restorasyon Bölümü Öğrencileri; Okan Bediz, Kadir Kavuk, Selçuk Çaprak, Yakup Hiçdurmaz, Nilüfer Öçal, Elif Gülşen, Burcu Kartal, Selda Özdemir, Hatice Öztürk, Tamer Güler, Serdar Dinçer, Selma Çiftçi, Hasan Yiğit Şen, Gülem Göğebakan, Pakize Küsmez, Kübra Belkız, Selda Ayhan, Duygu Karahan, Elif Ebru Akçam, Selda Köken, Yusuf Öncebe, Davut Sayan, Mustafa Kağıtçı, Emrah Davarcı, Ömer Karahan, Servet Selçuk Ağırkaya, Özlem Özcan, Ümit Yıldırım, Yasemin Karaman, Görkem İlarıslan, Güzin Özkan, Uygur Ezel, Derya Üzer, Mevlüde Bikir, Didem Tekinay, Oğuzhan Saylam, Nilgün Armutçu, Yasemin İnceelgil, Kadriye Topıaoğlu, Mehmet Nahit Çiçek, Şafak Barol, Mehmet Okan Aksöz, Gözde Eryılmaz, Faruk Yılmaz, Merve Tandoğan, Gülcan Karabulut, Emel Gerçek, Hüseyin Bildirici, Duygu Pişket, Bilge Yıldırım, Erhan Özhan, Savaş Durnagölü, İbrahim Karaoğlu, Ayça Peker, Zehra Sümeye Yılmaz, Ömer Aktaş, Dilek Sarıkaya, Şule Gençoğlu, İnci Özen, Alev Kenanoğlu, Alev Elidar, Mehmet Çalhan'dan oluşmuştur. Katkıları olan tüm ekip üyelerine teşekkür ederiz.

1 Lagina Hekate Kutsal Alanı Çalışmaları

Lagina Hekate Kutsal Alanı içinde, Hekate Tapınağı'nda çizim ve restitüsyon ile stoa ve kilise yapısında kazı yapılmıştır. Geçen yıl hazırlanan Lagina Dor mimarîsi² ve kutsal alanda bulunan sikkeler³ hakkındaki çalışmaların arkasından, bu yıl Hekate Tapınağı'nın mimarî düzenlemesi ve oranları⁴ ile tapınağın arşitravları⁵ konusunda iki yüksek lisans çalışması tamamlanmıştır. Böylelikle kutsal alan mimarîsi ve yapıların yerleştirilişinin dışında, mimarî detaylar ve süslemeler ile ilgili önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

1.1 Hekate Tapınağı Rölöve ve Matematiksel Oran Çalışmaları

Aytekin BÜYÜKÖZER⁶

Kutsal alanda 2006 yılında yapılan çizim ve restitüsyon çalışmaları çerçevesinde Hekate Tapınağı'nda kapsamlı bir çalışma yapılmış, kazı çalışmaları ile açığa çıkarılan mimarî bloklardan hareketle restitüsyon önerisi hazırlanmıştır. Tapınakta yapılan kazı çalışmalarında pek çok mimarî eleman bulunmuş ve her biri buldukları yönlere göre paralelinde oluşturulan tasnif alanına taşınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda tapınağın alt yapısı *euthyneria* seviyesinden itibaren tamamen açığa çıkarılmıştır. Bu yılki çalışmalar kapsamında tapınağın kutsal alan içindeki yerini tam olarak belirleyebilmek amacı ile belirli yerlerden noktalar alınmış ve bunlar elektronik ortama aktarılmıştır. Böylece geçen yılki çalışma ile güncellenen kutsal alanın vaziyet planında tapınağın yeri tam olarak belirlenmiştir. Mimarî blokların taşınmasından sonra tamamen açığa çıkarılan tapınak alt yapısının rölöve planı çizilmiş (Resim: 1) ve bu çalışmalar ile özellikle yapının *pronaos*undaki bazı düzenlemeler netlik kazanmıştır.

Kutsal alandaki yapıların tamamı geometrik kurallara uygun olarak inşa edilmiştir. *Propylon*un iç cephesinde yer alan *in antis* sütunların oturduğu stylobat

2 Z. Gider, *Lagınadaki Dor Mimarîsi*, Denizli, 2005, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

3 M. Ekici, *Lagina Kutsal Alanında Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi*, Konya, 2005 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

4 A. Büyüközer, *Lagina Hekate Tapınağının Matematiksel Oranları*, Konya, 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

5 H. Aslan, *Lagina Hekate Tapınağı Arşitravları*, Konya, 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

6 Arş. Gör. Aytekin BÜYÜKÖZER, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Konya/TÜRKİYE.

bloklarının uç noktasında sütunların orta aksı merkez olarak kabul edilmiş ve bu noktadan belirli açılarla gönderilen ışınlar ile yapıların oturtulacağı köşeler belirlenmiştir. Buna göre Batı Stoa'nın kuzeybatı köşesi ile Kuzey Stoa'nın kuzeydoğu köşesinin merkezî nokta ile arasında 60° lik bir açı vardır. Doğu Stoa'nın kuzey ve güney köşesi ile merkezî nokta arasında yine 60° lik bir açı söz konusudur. Güney Stoa'nın doğu ve batı köşesi ile merkezî nokta arasındaki açı 30° dir. Kutsal alanın ana yapısı olan Hekate Tapınağı ve altarnın yerlerinin de geometrik kurallar çerçevesinde belirlendiği tespit edilmiştir. Tapınağın güneybatı köşesi ile altarnın kuzeybatı köşesi arasında 30° lik açı söz konusu iken, tapınağın her iki uzun kenarları 15° lik açı yapmaktadır. Tapınak ile altarnın her bir köşesinin birbirleri arasındaki oranlar da bu doğrultuda değişmektedir. Sonuç olarak kutsal alandaki her bir yapının köşeleri merkezi noktayla 15°, 30°, 45° ve 60° lik açılar ile kesilmektedir⁷ (Resim: 2).

Hekate Tapınağı 8x11 sütunlu, *pseudo-dipteros* plan tipinde inşa edilmiştir. Dönemin modasının yansıması olarak Korinth düzeni tercih edilmiştir. Sütunlar, alt çapın 2.5 katı aksial aralığa sahiptir ki bu da, *plinthe* genişliğinin iki katına eşittir. Orta aks sütunlarının aksialitesi ise sütun alt çapının 2.9 katı olarak belirlenmiştir. Stylobatın dört kenarında da *pteron* genişliği 1.5 aksial aralığı, dolayısıyla *plinthe* genişliğinin 3 katı mesafeye sahiptir.

Korinth düzeninde inşa edilen tapınağın Helenistik mimarîdeki yerini belirleyebilmek amacı ile kendinden önce inşa edilen yapılar ile kendinden sonra inşa edilen yapılar arasındaki oran ilişkisi araştırılmış, çıkış noktası olarak da Vitruvius'un modüler sistemi esas alınmıştır. Bu çalışma çerçevesinde alt yapıdan itibaren kullanılan tüm mimarî elemanların ölçü tabloları oluşturulmuş ve her mimarî elemandan bir örnek alınarak çizimleri yapılmıştır. Öncelikle tüm ölçüler arasındaki ilişki tespit edilerek tapınakta, Antik Dönem matematikçileri tarafından mükemmel sayı olarak kabul edilen 6 rakamının modül olarak belirlendiği ve yapının tamamının ölçülendirilmesinde 6 ve katlarının uygulandığı görülmüştür.

Tapınak, *euthynteria* seviyesinden üst yapı elemanlarına kadar uygulanan oranlar açısından kendine özgü yenilikler sergilemektedir. *Euthynteria* ve stylobat oranı, 8x11 sütun sayısı ile şimdilik Anadolu'da bilinen tek örnektir. Korinth düzenindeki mimarî elemanların oranları sütun alt çapı esas alınarak belirlenmiş olup sütun yüksekliğinde M.Ö. 3. yy. yapılarına nazaran bir artış, *plinthe* genişliği

7 Tapınak ile güneydoğusunda yer alan Altar arasında 75°, güneybatısında yer alan *Propylon* ile 90°'lik bir açı vardır. Altar ise *Propylon* ile 75°, Batı Stoa ile 90°'lik açı ile kesilmektedir.

ve kaide yüksekliğinin oranında azalma tespit edilmiştir. Başlık oranlarında kayda değer bir değişiklik yoktur. Arşitravların yüksekliği, M.Ö. 2. yy.ın erken yapılarında, M.Ö. 3. yy. yapılarına nazaran artmış, Geç Helenistik Dönem'de ise azalmıştır. Friz yüksekliğinin belirlenmesinde, yüzeyinin ne şekilde düzenleneceği etkili olmuştur. *Geison-sima* yüksekliği ise erken evrelerden itibaren sütun alt çapı ile arasındaki oran azaltılarak uygulanmıştır.

Bu verilerden hareketle Hekate Tapınağı'nın kendinden önce inşa edilen Helenistik Dönem yapıları ile kendinden sonra inşa edilen Roma Dönemi yapıları arasında bir geçiş noktası oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle de tapınakta tespit edilen matematiksel oranların, Geç Helenistik Dönem Korinth düzeni için de geçerli olabileceği görülmektedir.

1.2 Lagina Hekate Tapınağı Arşitrav Bezemeleri

Halime ASLAN⁸

Hekate Tapınağı'nda yapılan katalog çalışmalarında arşitrav blokları bezeme açısından incelenerek, gruplandırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 96 adet arşitrav bloğu tespit edilmiş, bunların 72'si tam, 24 adedi ise yarım ve yarıya yakın parçalardır. Buluntu durumunu gösteren planda da görüldüğü gibi, arşitrav blokları, *pronaos*, *naos*, *pteroma* ve alt yapı çevresinde dağınık vaziyette ele geçirilmiştir (Resim: 3). Blokların büyük bir çoğunluğunda yıkılma esnasında çarpmalara bağlı olarak, taç kısımlarında daha fazla olmak kaydıyla tahribat vardır. İki tarafı bezemeli olan bloklarda bezeme yüzeylerindeki tahrip aynı olmayıp bir taraftaki kırılma daha fazladır. Bu, arşitravların düşme anındaki yönü ile ilgilidir.

Arşitrav taç profillerindeki İon *kymationu* işlemlerinde 5 tip belirlenmiştir (Resim: 4). Tip A'da; yumurtalar ince uzun formdadır ve silmeye düz yaklaşır. Silmeye yaklaştığı noktada içeri doğru çok hafif bir kavis yapar. Tip B'de; yumurta orta kısımdan yukarıya doğru keskin hatlarla genişleyerek silmeye yaklaşır. Hatların keskin olması ve yukarıya doğru genişleyerek kavis yapmadan ilerlemesi, yumurtaya üçgenimsi bir form katmıştır. Tip C'de; yumurtaların orta kısımları şişkincedir. Yumurta, orta kısımdan yukarıya doğru hafif bir genişleme gösterir.

8 Arkeolog Halime ASLAN, Lagina Kazı Evi, Turgut Kasabası Yatağan-Muğla/ TÜRKİYE.

Silmeye yaklaştığı noktada düz bitimle kavis arası bir geçiş özelliği göstererek üst kısımda hafif kavisli biter. Tip D'de; yumurtalar kısa, küt görünümlü, sert hatlara sahiptir. Üste doğru genişleme gösterir. Silmeye yaklaştığı noktada içeri doğru kavis yaparak üstte ovalleşir. Yumurtanın en geniş yeri ve yumurta boyu, birbirine yakın ölçülerdedir. Tip E'de; üstten düz kesilen yumurtalar, yayvan çanaklar içine yerleştirilmiştir. Ortaları hafif şişkincedir.

Lagina Hekate Tapınağı arşitravları İon *kymation*ları, yukarıda bahsettiğimiz farklılıkların yanında, hepsi dönemin özelliğine uygundur. Yumurtalar çanaktan derin kanallarla ayrılmış, tüm çanak kenarları ve mızrak sırtları sivri olup mızrak uçları payet aks sınırına doğru uzanmakta ya da dayanmaktadır.

Arşitravların *anthemion* bezemesi, İon *kymation*larına göre daha karmaşıktır. Palmet yaprak hareketleri göz önünde bulundurularak tipolojik ayrıma tâbi tutulan *anthemion*lar, 5 ana grup altında ele alınmıştır. Bazı farklılıklar nedeniyle, kendi içinde de alt gruplara ayrılmaktadır. Tip A'da; palmet yaprakları palmet kapsülünden çıkış noktasında S kıvrımı yaparak ilerler, uç noktada hareketli bir S kıvrımı görülür. Tip B'de; palmet yaprakları palmet kapsülünden S kıvrımı yapmadan yanlara doğru yayvanlık göstererek düz ilerler, uç noktada S kıvrımı daha az hareketlidir. Tip C'de; palmet yaprakları palmet kapsülünden S kıvrımı yapmadan yukarı doğru kısa bir düzlük sonra dik bir S kıvrımı yaparak ilerler. Bu diklik uç noktada S kıvrımına da yansımıştır; Tip D'de; palmet yaprakları palmet kapsülünden S kıvrımı yapmadan yanlara doğru çok hafif yayvan bir düzlükte ilerler, sonra çok hafif bir S kıvrımı yaparak tekrar düz devam eder. Uç noktada S kıvrımı çok hareketsiz ve L biçimlidir. Tip E'de; palmet yaprakları palmet kapsülünden S kıvrımı yapmadan yukarı doğru dik ilerler sonra oldukça kuvvetli bir S kıvrımı ile yanlara doğru açılır, uç noktada hareketli bir S kıvrımı görülür. Lotus bezemesi, palmet bezemesine göre kendi içinde daha az farklar göstermektedir. Bunlar yarı açık ya da kapalı olarak işlenmiştir. Lotus yapraklarının yivli ya da yivsiz olmasına ya da çanağına göre benzerlik ve ayrılıklar bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada, bloklar üzerindeki bezemelerde; hem dönemsel, hem de usta farklılığının varlığı tespit edilmiştir. Bunlar da bize arşitrav bezemelerinin farklı kişiler tarafından yapıldığını ve bunların tamamlanmasının uzun bir süre almış olabileceğini göstermektedir. Bu sürecin tarih olarak M.Ö. 2. yüzyılın sonundan itibaren Augustus Dönemine kadar devam ettiği düşünülmektedir.

1.3 Stoa Kazıları

Tunç SEZGİN⁹

2006 yılı yaz döneminde doğu, kuzey ve batı stoda kazılar yapılmıştır. Bunlar Kuzey ve Batı Stoa'nın birleştiği köşe ile Doğu ve Kuzey Stoa'nın birleştiği köşelere yakın noktalardır. Bu iki köşeye bağlı yönlerden ağırlıklı olarak Batı Stoa'da çalışılmıştır.

Bu çalışma süresinde batı köşenin devamındaki batı oturma basamaklarının 6 sırası açığa çıkarıldı. Basamakları oluşturan bloklar 0.86-2,16 m. genişliğindedir. Basamaklar ise 0,33-0,39 m. yüksekliğindedir. En üstteki basamak diğerlerine göre daha derin tutulmuş ve *peristasis*in yerleştirildiği stylobat bloklarına kadar 2,21 m. derinliğindedir. Stoa'nın oturma basamakları üzerinde, büyüklük olarak birbirleri ile uyumlu olmayan, ama çoğunlukla sıralı bir şekilde devam eden harfler kazınmıştır. Kazınan harflerin düzensiz olması, blokların taşınması için yazılmış olabileceklerini düşündürmektedir. Basamakların üç tanesi üzerinde tespit edilen dörtgen ve bir kenarı düz, diğer üç yönü yarım yuvarlak (0,13x0,14x0,15 m.; 0,17x0,15x0,15 m. ölçülerinde) oyukluklar, gölgeliklerin ahşap direk yerleri olmalıdır.

Batı Stoa boyunca devam eden, hem stoa'nın iç duvarını hem de kutsal alanın *peribolos*unu oluşturan orthostat bloklarının kuzeybatı yönde Kuzey Stoa hizasına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda önce I formlu ve 11 basamaklı olan Batı Stoa'nın kuzeybatı yönde basamakların bitiş noktası belirlenmiştir. Batı Stoa'nın basamaklarının bittiği noktadan kuzeybatı yönde Batı Stoa'nın orthostat bloklarının, Kuzey Stoa hizasında 0.30 m. kod farkıyla devam ettiği görülmektedir. Olasılıkla bu kod farkı bir deprem sonrası oluşmuştur. İç duvarı oluşturan orthostat bloklarının iç yüzü bitkilerden temizlendikten sonra, 2.24 metrelik kısımda ara bir boşluğun toprakla dolgu olduğu görülmüştür. Hem bu noktada, hem de nefli kısmın zemin seviyesinde yapılan çalışmalarda; orthostat bloklarının yerleştirildiği zemin seviyesine kadar inilip blokların oturduğu *euthyteria* ve temel taşları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca *peribolos* orthostat blokları arasındaki 1,96 m. genişliğinde kapı (Resim: 5) ve zemine işlenmiş bir eşik tespit edilmiştir (Resim: 6).

Girişin bir kenarı, *peribolos* duvarlarında kullanılmış olan yerel kireç taşı bloklarla daraltılmıştır. Aynı kireç taşı bloklar mermer orthostat bloklarının üzerinde

9 Arş. Gör. Tunç SEZGİN, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE.

bir sıra hâlinde *in situ* bulunmuştur. Bu şekildeki dizim; hem Batı Stoa'da, hem de Kuzey Stoa'da yer yer görülmektedir. Duvarın bu hâli orijinal dizimi olmayıp Bizans Dönemi düzenlemesi olmalıdır. Giriş kısmının güneybatısındaki dış kısmını oluşturan duvarın aynı iç kısımdaki gibi ince yonu orthostat bloklarından yapıldığı görülmüştür. Buradaki giriş kısmı da göz önüne alındığında, Batı Stoa arkasında geniş bir alanı kaplayan bir yapının olduğu düşünülmektedir. İç tarafta Batı Stoa'da ve Kuzey Stoa hizasında toprak zemin açığa çıkarılmış ve mermer stylobat bloklarının sökülerek taşınmış olduğu anlaşılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar sırasında bol miktarda Bizans Dönemi seramik parçaları ve demir bir haç bulunmuştur. Bu da bize, stoadaki düzenlemenin ve daraltılmış girişin en son Bizans Döneminde kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Batı Stoa'dan Kuzey Stoa'ya inişi sağlayan merdivenin önünde yaptığımız seviye indirme çalışmaları sırasında merdivene paralel uzanan bosajlı duvar kalıntısına rastlanmıştır. İndirilen seviyede dört sırası ortaya çıkarılan duvarın yüksekliği 1.50 metredir. Yer yer kırıkların bulunduğu duvar kabarık yüzeyli, kaba yonulu dörtgen taşlardan pseudo isodomik olarak örülmüştür. Bu duvarı dik kesen, Kuzey Stoa boyunca devam eden iki sırası ortaya çıkarılmış, kireç taşından bir duvar tespit edilmiştir. Bu duvar Kuzey Stoa'nın *peribolosunu* oluşturmaktadır. Bu alanda bulunan merdiven, bosajlı ve kireç taşı duvarlar birbirine bağlantılı gibi görünseler de, farklı inşa evrelerine aittir.

Kutsal Alan'ın *peribolosunu* ve Kuzey Stoa'nın iç duvarını oluşturan kireç taşı duvar, kuzeydoğu yönde devam etmektedir. Bosajlı duvara sonradan eklenen kireç taşı duvarın devamında aynı şekilde en üstteki sırası monoblok olan 3.75 m. boyunda ikinci kısım ortaya çıkarılmıştır. Daha önce ortaya çıkarılan 06KSA01 ve 06KSA02 numaralı Dorik arşitravlar Kuzey Stoa duvarıyla birlikte bir havuz oluşturmaktadır. Zemini mermer bloklarla döşeli olan havuzun iç yüzeyi ve derzler su sızdırmasını önlemek için kiremit kırıkları katkılı harçla sıvanmıştır. Kutsal alan içinde bu tip harç, bu yıl ortaya çıkarılan kilise yapısı apsis kısmında da görülmektedir. Harç kilise yapısında bulunan örneklerle benzer olduğu için, bunlar Bizans Dönemindeki aynı ya da yakın imar dönemine ait olmalıdır.

1.4 Lagina Kutsal Alanı'nda 1999-2002 Yıllarında Bulunan Sikkeler

Makbule EKİCİ¹⁰

Kutsal alan içinde 1999-2002 yıllarında bulunan 188 adet sikke incelenmiş ve bunların büyük bir çoğunluğunun detaylı tanımlaması yapılamayacak kadar bozulmuş oldukları belirlenmiştir. Bu nedenle 74 adedi kataloga alınmış, 114 adedi ise katalog dışında bırakılmıştır. Kataloga alınan sikkelerin 3 adedi gümüş, 71 adedi ise bronzdur. Kataloga alınmayan sikkeler aşırı derecede korozyona uğramış ve üzerindeki figürler seçilemediğinden madenî pullara dönüşmüştür. Ayrıca 1 adet sikke İslâmî Döneme ait olduğundan çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Yapılan çalışmalar sonunda Lagina Kutsal Alanı ve mezarlarda ele geçirilen sikkelerin Klâsik Dönemden Bizans Dönemine kadar geniş bir süreyi kapsadığı görülmüştür. Ancak bunlar arasında en fazla % 68'lik bir oranla Helenistik Dönem sikkelerine rastlanmaktadır. Bu şüphesiz Lagina Kutsal Alanı'nda tapınak ve altın Hellenistik Dönemde inşa edilmeye başlanmış olmasıyla bağlantılı olarak bölge halkının yoğun ziyaretleri ve kutsal alanda yapılan şenlikler ile doğrudan bağlantılıdır.

Sikkelerden elde edilen verilere göre, Lagina Hekate Kutsal Alanı Helenistik Dönemden itibaren Erken Bizans Dönemi sonlarına kadar sürekli kullanılmıştır. Helenistik Dönem sikkeleri arasında Karia ve İonia bölgesi kentlerine ait sikkeler yoğunluktadır. Bunlar arasında da % 52'lik oranla en fazla Stratonikeia sikkeleri görülmektedir. Bu da Lagina'nın M.Ö. 3. yy. da Seleukoslar tarafından genişletilip imar ve iskân edilmesi, siyasî yapısının yeniden düzenlenmesi ve Lagina'nın Stratonikeia'nın dinî merkezi olmasının sonrasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Ancak Stratonikeia M.Ö. 168 yılında sikke basmaya başladığından, bu tarihten önce Makedonya sikkeleri görülmektedir. M.Ö. 168 yılı öncesine ait olanlar İskender'in babası II. Philippos ile İskender'in ve halefleri olan Demetrios Poliorketes, Seleukos Kralı I. Antiokhos sikkeleridir.

İskender ve haleflerinin yanı sıra, Alabanda, Bargylia, Rhodos, Ephesos, Miletos gibi diğer kentlerin sikkelerinin de bulunması, Lagina'daki Hekate Kutsal Alanı'nın bu kentler için de önemli bir kült merkezi olarak kabul edildiğini ve bunlar arasında yoğun bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Resim: 7).

¹⁰ Arş. Gör. Makbule EKİCİ, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Selçuklu-Konya/TÜRKİYE.

Kutsal alan ve mezarlarda ele geçirilen Roma ve Bizans sikkeleri sayı olarak Helenistik Dönem örneklerine göre daha az olsa da, Augustus'tan Heraclius Dönemine kadar geniş bir süreyi kapsamaktadır. Bu tespitler Lagina'da bir sürekliliğin var olduğunu, Roma Döneminde önemini kaybetse de tamamen terk edilmediğini, Hıristiyanlık Döneminde kutsallığının devam ettiğini göstermektedir. Sikkelere göre yapılan bu tespitler kutsal alan yapıları ile altarın yanına inşa edilen şapelle de doğrulamaktadır.

2 Börükçü Tarama ve Kazı Çalışmaları

Börükçü Mevkii çalışmalarında, taramalara kuzeye doğru devam edilmiştir. Özellikle Börükçü Mevkii'nin batı ve kuzeyinde dolanan vadinin doğu (Börükçü), kuzey (Beybağı) ve kuzeybatı yamaçlarında (Tepecik) bulunan alanlarda yüzey araştırması ve taramaları yapılmıştır. Her üç alanda da yüzey ve jeofizik tarama sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra, yapılan tespitlere bağlı olarak kazı alanları belirlenmiştir. Daha önce olduğu gibi, yeni çalışma alanları da aynı şekilde açık alan sisteminde kazılmıştır.

Yapılan kazı çalışmaları önceki yılların bir devamı olarak sürdürülmüştür. Bu yıl üç ayrı alanda toplam 30 sondaj alanı ve 56 mezar kazısı yapılmıştır. Öncelikle 2005 yılında başlayan sondajlar tamamlanmış ve sonrasında yeni sondaj alanlarında çalışılmıştır.

2.1 Börükçü Kazıları

Börükçü'de bu dönemde ağırlıklı olarak kuzey ve kuzeybatı yamaçta çalışılmıştır. Yerleşimin kuzey bölümünde yapılan çalışmalarda yapı kalıntılarına rastlanınca buradaki kazılar genişletilmiş ve kutsal yolun doğusunda, doğudan batıya doğru kademeli bir şekilde yükselerek devam eden yamaçtaki alt terasların kazısı tamamlanmıştır. Buradaki yapılar kuzey-güney yönünde uzanan teraslara yerleştirilmiştir. Terasların tamamının kazısı bitirilmediği için yerleşimin tam şekli konusunda şimdiden kesin bir şey söylemek zor¹¹. Ancak genel anlamda nasıl şekilleneceği ile ilgili ilk kesin verilere ulaşılmıştır.

11 Börükçü güney kısmında kutsal yoldan itibaren doğuya doğru 7 teras belirlenmiştir. Buradaki teraslar ve bulunan yapılar hakkında bkz. Tırpan-Söğüt 2007, 597-603, Res.8-9.

Kutsal yol tam vadi tabanının doğu kenarından dolandığı için teraslarda buna göre yerleştirilmiştir. Yolun hemen üstündeki birinci terasta yapılar başlamaktadır. Bu alan, aynı zamanda vadi içinde bulunan ve son zamanlara kadar buranın sürekli kaynağı ve çeşmesi olan Avcı Çeşmesi'nin de yakınındadır.

1. Teras

1. Teras kutsal yolun hemen batısındaki bir üst kademeye yerleştirilmiştir. Bu terasta bir yapı grubu ortaya çıkarılmıştır. Bu yapının kuzeyi boş alan, güneyi ise kyklopien taşlardan döşenmiş bir zemin görünümünde doğal kayalarla kaplıdır. Bu kayalık kısımda, tam anlamıyla kayaların arasına gizlenmiş bir oda mezar (06BM22) tespit edilmiştir. M.Ö. 5. yüzyılın 2. yarısında inşa edilen mezar, mimarîsi ve buluntuları ile de buradaki diğer örneklerden farklıdır. Bu alanda Klâsik, Helenistik ve Roma Dönemlerine tarihlenen aşamalar belirlenmiştir.

2. Teras

1. Terastan sonra, doğuda üst kısımda 2. teras başlamaktadır. İki teras arasında kuzey-güney yönünde bir cadde bulunmaktadır (Resim: 8). Terasın en kuzeyinde 5., 6. ve 7. yapı olarak isimlendirilen kalıntılar tespit edilmiş ve bu yapılardan en batıdaki 5. yapının sadece köşe kısmına rastlanmıştır. 5. yapının doğusunda 1,80 m. genişliğinde bir sokak vardır. Sokağın doğu kenarındaki yapının batı duvarında kaymalar olduğu için sokakta yer yer daralmalar oluşmuştur. Bu sokağın doğusunda, girişi bu sokaktan 6 odalı, "6. yapı" olarak isimlendirilen ev kalıntısı tespit edilmiştir (Resim: 9). 6. yapının doğusunda, bu ev kadar iyi korunmamış 7. yapı yer almaktadır¹².

6. ve 7. yapı arasında, iki yapının da duvarlarının iyi korunduğu bir alanda, 0,33-0,55 m. arasında değişen genişliğe sahip, 5 m. uzunluğunda bir alan tespit edilmiştir. Böylelikle 6. ve 7. yapının duvarları ayrıdır. Bu, iki yapı arasındaki açıklığın var olduğunu, ancak bunun düzenli olmadığını göstermektedir. Her üç evinde içinde ve çevresinde çok az sayıda duvar taşına rastlanmıştır. Korunan duvarların yüksekliği 0,20-0,70 m. arasında değişmektedir. Doğu kenarlardaki terasın kenarlarındaki duvarlar daha büyük taşlarla örülmüştür. En alt sırada düzensiz kenarlı ve yüzeyli çokgen taşlar kullanılmıştır.

12 W. Hoepfner, "Klasik Dönem'de Konut ve Toplum", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II*, İstanbul, 155-164.

2. Terasta caddeden güneye doğru terasın batı kenarında yapılar yoğunlaşmış ve burada 4 ayrı yapı belirlenmiştir. Bunların doğu tarafında, terasın dibinde bulunan yapılar bağımsız mı, yoksa batıdaki yapılarla bağlantılı mı olduğu konusu kesin olarak belirlenememiştir. 4. yapıdan sonra doğu-batı yönünde 2,80-3,05 m. genişliğinde başka bir cadde bulunmaktadır. Bu terasta doğu-batı yönünde tespit edilen 2. caddedir. Bu yapılar sonraki dönemde tekrar değiştirildiğinden ve bazı duvar örgü taşları alındığından, mekân duvarlarını kesin çizgilerle belirlemek zordur. Bu teras içinde batı kenardaki kuzeyden 4 yapının her birisinde birer fırın bulunmaktadır. Bunlar tamamen atölye amaçlı kullanım alanlarıdır. Aynı terasta Klâsik Döneme ait çok düzenli küçük bir işlik, atölye içerisinde sağlam olarak bulunmuştur (Resim: 10). 2. caddeden sonra da yapılar güneye doğru devam etmekte olup burada terasın batısında 1, doğusunda 2 yapı kalıntısı tespit edilmiştir.

3. Teras

2. terasın aksine, 3. terasın batı kenarı kısmen boş, doğu kenarında sağlam yapılara rastlanmaktadır. Özellikle kuzeyde bulunan yapıların çoğu mekânları kaybolmuştur. En kuzeyde bir kuyu ve yanında yapı kalıntısı bulunmaktadır. Bu kalıntılardan sonra kuzey-güney yönündeki 1. caddenin devamında 1,70 m. genişliğinde bir geçiş vardır. Ancak bu cadde doğuda alt terasta bulunan caddenin devamına göre, oldukça dar ve temel taşları bir kaldırım şeklinde yolun içine doğru aynı seviyede uzanmıştır. Kenarlardaki yükselti hariç ortada kalan toprak zemin 1,32 m. genişliğindedir. Bu yolun benzeri güneydeki alanda basamaklı olarak tespit edilmiştir¹³. Bunların her ikisi aynı dönemin düzenlemeleri olmalıdır.

Bu terasta batıdaki caddenin güneyinde, 2. teras hizasından itibaren yapılar başlamaktadır. Burada iyi korunmuş şekilde birbirine yaslanmış, ara duvarı ortak olan, girişleri batıdan iki yapı vardır. Bunlar Roma Dönemine kadar kullanılmıştır. Bu yapılardan güneydekinin doğu kenarında, yapıdan daha yüksekte kalan bir fırın vardır.

13 Tırpan-Söğüt 2007, 596, Res.7.

4. Teras

Bu terasta çok dar bir alanın kazısı yapılmıştır. Burada tam bir teras tespit edilememiş olmakla birlikte, batıya doğru hafif meyilli olan arazi, 3. terastaki yapılar nedeniyle doğal bir teras oluşturmaktadır. Buradaki kazılarda, oygu ve örgü tekne, oda mezar ve urne mezar tipinde örneklerle rastlanmıştır.

2.2 Beybağı Kazıları

Börükçü'nün kuzeyinde, vadinin güney yamaçlarından kuzeye doğru devam eden alan Beybağı olarak bilinmektedir. 2006 yılı içinde buradaki çalışmalarda 9 ayrı yerde sondaj kazısı yapılmıştır. Kazılarda tekli ve ikili-üçlü mezarların yanı sıra, kutsal yoldan ayrılıp Beybağı yerleşmesine doğru giden antik bir yol döşemesi ortaya çıkarılmıştır (Resim: 11).

Kuzey-güney yönünde uzanan yolun batı kısmında düzenli taş sıraları izlenirken, doğu kısmında çöküntüden dolayı yol bozulmuştur. Yolun genişliğinin 2,30 metrelik kısmı sağlam ve bu genişlikten sonra, yolun doğu kenarının tamamında 0,35-0,40 metrelik bölümü dağılmıştır. Yolun doğu kenarının taşları ya alınmış ya da eğimden dolayı aşağı doğru kaymış olmalıdır. Buradaki döşeme taşlarının bir bölümü alınmış olsa bile, yolda eğime bağlı bir kaymanın varlığı ve esas tahribat sebebinin bu olduğu kesindir. Ele geçirilen buluntulara göre yolun genişliği 2,60-2,80 m. arasında olmalıdır. Ortaya çıkarılan yol 42 m. uzunluğunda ve kenarlarda büyük, orta kısımlarda küçük ve yer yer orta boyda taşlar kullanılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi yol döşemesinin antik yol üzerine yapıldığı ve bu güzergahın Arkaik Dönemden itibaren kullanıldığı; Börükçü'de, kenarındaki kalıntıları ile birlikte tespit edilmişti¹⁴. Teknik olarak Beybağı'ndaki yol, Börükçü'deki örneğe benzemektedir. Kazılarda ele geçirilen buluntulara ve mimarî tespitlere göre yol Klâsik Dönemden itibaren Roma İmparatorluk Dönemi sonlarına kadar kullanılmış olmalıdır. Geç Roma Döneminden sonra bu yol iptal edilmişti. Çünkü bu yolun döşeme taşları tamamen kesildikten sonra, yolu dikey kesen bir duvar bulundu. Bu duvardan sonra kuzey yönde, güneydeki yolun devamı olabilecek yol döşemesine rastlanmadı. Bu alanda yapılan çalışmalarda, düzenli bir yapı planı oluşturmayan, çoğunlukla tarım terasları olabilecek duvarlara rastlandı. Büyük bir ihtimalle buradaki yol döşemesi sökülmüş, Geç Roma Dönemi ve sonrasındaki yapılarda kullanılmış olmalıydı. Daha kuzeydeki alanlarda bir teras duvarına bağlı olarak inşa edilmiş seramik fırını kalıntılarına rastlandı. Bu çevrede de fırın

14 A. A. Tırpan-B. Söğüt, "Lagina ve Börükçü 2005 Yılı Çalışmaları", 28. Kazı Sonuçları Toplantısı - 2, 2007, 597.

haricinde duvarlar belirlenmiş olmasına rağmen, bunlar münferit olup düzenli bir yapı oluşturmamaktadır.

2.3 Tepecik Kazıları

Arazi taramaları esnasında Börükçü'nün kuzeybatısında, Lagina ile Stratonikeia arasındaki kutsal yolun 300 m. batısında yer alan Tepecik Mevkii'nde yüzey taramalarında kalıntılar tespit edilmiş ve burada çalışmalara başlanmıştır. Buradaki uygun olan arazilerde, jeofizik taraması da yapılmıştır. Tepecikte 2006 yılı içerisinde çoğunluğu yaz döneminde yapılmak üzere, 8 ayrı yerde sondaj kazısı gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemine ait yapı kalıntıları ve bu dönemler ile ilgili buluntular tespit edilmiştir. Yüzey buluntuları arasında Geç Osmanlı Dönemi eserleri de ele geçirilmiştir. Bu dönemler içerisinde en güzel tespitler, Beylikler Dönemi ile ilgili küçük mahalle diyebileceğimiz mimarî yapı kalıntıları ve bunlar ile ilgili küçük buluntulardır.

Tepecikte toplu bir grup hâlinde, aralarında çok düzenli sokak sisteminin olmadığı 6 ev kalıntısı ve bunlara yakın mekânlar ile bir sarnıç ortaya çıkarılmıştır. Buradaki ev kalıntılarının büyük bir çoğunluğunun duvarları ya da odalarından bir bölümü tamamen tahribata uğramış hâldedir. Bu tahribatın ana nedenlerinden birisi, eğimli bir yamaç olduğu için erozyonun fazla ve yapıların yüzeye yakın olmasıdır. Ayrıca uzun bir süredir tarım yapılan bir alan olduğundan, çıkan taşların sürekli toplanarak tarla kenarlarına taşınması da önemli etkenlerden bir diğeridir. Ancak yine de var olan mimarî kalıntılara göre planları anlamak ve ev planlarını tamamlamak mümkün olmaktadır.

Buradaki yerleşim tek tabakadır ve yaklaşık 100 yıllık süreyi kapsamaktadır. Bunun için de ele geçirilen buluntular büyük bir öneme sahiptir. Özellikle yapıların tamamına yakınında, diğer küçük buluntuların yanı sıra, sikke ve seramiğin ele geçirilmiş olması ve bunların dağılımının dar bir süreyi kapsamaması nedeniyle daha kesin sonuç elde etmek mümkün olmaktadır.

Eğimli bir topografyaya kademeli olarak yerleştirilmiş olan evler iki odalıdır. Çoğunlukla bir ön oda ve buradan arka odaya geçilmektedir. Evlerin ön bölümlerinde üzeri ahşap sundurma ile kapatılmış bir bölümün olduğu, özellikle yaz dönemlerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Ön oda tamamen kapalı bir mekân şeklinde olup sadece kapı açıklığı kadar bir boş alan bulunmaktadır. Bu giriş bölümünden sonra ikinci bir kapıyla arka odaya geçilmektedir. Bunun dışında girişleri ayrı iki oda şeklinde planlanmış evler de vardır (Resim: 12). Arka oda ya da ana oda esas yaşam alanı olup buna göre düzenlenmiştir.

Evlerin hem içerisinde, hem de dışarısında olmak üzere iki ocak bulunmaktadır. Dış ocak giriş sundurma bölümünün hemen yanındadır ve dış kısmı çok yüksek olmayan bir duvar ile çevrilmiş olmalıdır. İç ocak ise, çoğunlukla girişin olduğu duvarın orta bölümünde, yarısı duvar içine gömülü olarak inşa edilmiştir. Evin birisinde ocak, duvarın dış kısmında bir mihrap çıkıntısı şeklinde, yarım yuvarlak çıkıntı yapmaktadır. Evin odalarının haricinde avlu kısmında da ocak zemini olacak döşemeler tespit edilmiştir. Ocakların zemin döşemeleri ve duvar iç kısımlarında devşirme dörtgen tuğlalar kullanılmıştır.

Evlerin ve yapıların duvarlarından ele geçirilen kalıntıların yükseklikleri 0,20-0,75 m. arasında değişmektedir. Duvarlar araziden toplanan düzensiz taşlardan çift sıra taş örgülü ve toprak harçlıdır. Üst örtü düz dam toprak örtülü olmalıdır. Evlerin hiçbirisinde duvarlar pencere seviyesine kadar korunamadığı için, pencereler ile ilgili kalıntıya rastlanmamıştır. Ancak yine de kuzey yön hariç en az iki yönde pencere yerleştirilmiş olmalıdır. Pencerelerin aksine, kapı yerleri ve genişlikleri çoğunlukla tam olarak belirlenebilmektedir.

Evlere bitişik, ayrı küçük mekânlar olarak inşa edilmiş, bazıları banyo olarak da kullanılmış olabilecek zemini taş döşeli bölümler bulunmuştur. Bunların dışında bazıları evlere bitişik, bazıları evlerin yakınında ayrı olarak duran iki ya da üç yönü kapalı mekânlar vardır. Bu mekânların bazıları dikdörtgen, bazıları ise kareye yakın, tek ve iki odalı yapılmışlardır. Bu tür yapılar evlerin yakınında, büyük baş hayvanların barındığı ahırlar olmalıdır. Ayrıca küçükbaş hayvanların barınağı olabilecek, diğerlerine göre duvarı daha geniş ve düzensiz, geniş alanları kapsayan çoğunlukla ağıl olarak isimlendirilen yerlere ait olabilecek kalıntılara rastlanmıştır.

Kazılarda bulunan 147 sikke çoğunlukla 15. yüzyıla ait olup kesin tarihi bilinenler Hicrî 852¹⁵ -886 (Milâdî 1448-1482) yıllarına aittir (Resim: 13). Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerine ait birer sikke dışında, bir adet Gigliati sikkesi ele geçirilmiştir. Ele geçirilen seramiklerin yakın benzerleri ise Milet ve İznik'de bulunmuş, M.S. 14-15. yüzyıllara tarihlendirilmiştir¹⁶.

15 Hicrî 852 yılına tarihlenen ve Ephesos-Ayasuluk darplı benzer bir sikke için bkz. İ. Artuk-C. Artuk, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Katalogu - II*, 1974, 474, no:1440. Bizim sikkenin aynısı, katalogda Hicrî 856 olarak yazılmıştır. Ancak çizim üzerinde 852 tarihi gayet net bir şekilde görülebilmektedir.

16 Bu dönem seramikleri ile ilgili olarak bkz. F. Sarre, "Die Keramik der Islamischen Zeit von Milet", *Milet III.4*, 1935, 69-88; N. Ö. Fındık, *İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri*, Ankara, 2001.

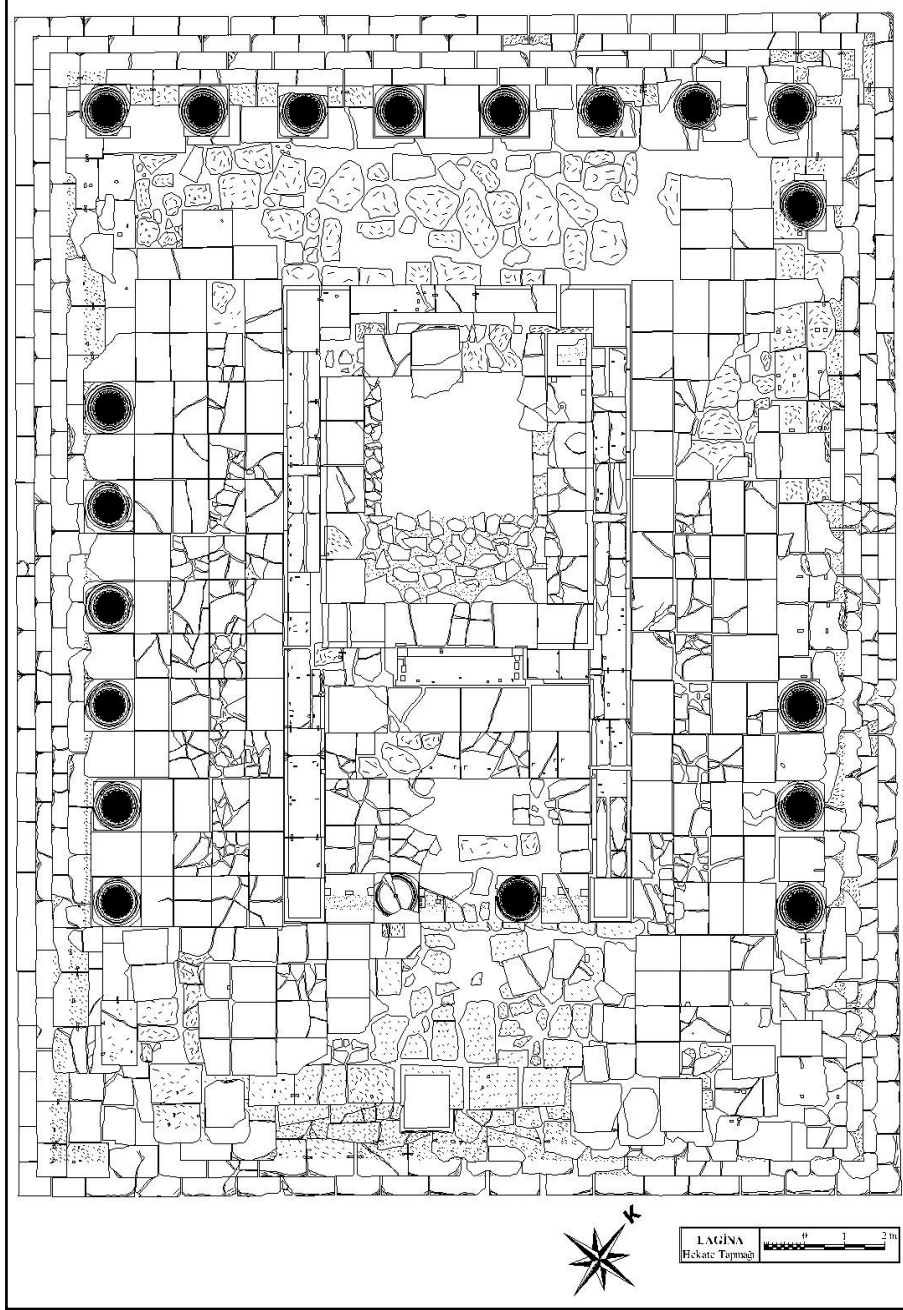
3 Mezarlar

Mezar kazıları, hem Börükçü'nün doğu yamacında 2005 yılında kalındığı yerden kuzeye doğru, hem de Beybağı ve Hankuyu'da yapılmıştır. 2006 yılında Börükçü'de 50, Beybağı'nda 5, Hankuyu'da 1 olmak üzere 56 mezar kazısı yapılmıştır. Börükçü'deki mezarlar örgü tekne, kist ve toprağa oygu tekne, oygu-plâka tekne, plâka tekne, çömlek, *pithos*, urna, kiremit ve oda mezar tipinde olup Geometrik Dönemden Roma Dönemi sonlarına kadar tarihlenmektedir¹⁷ (Resim: 14-15). Beybağı'ndakiler çömlek ve kiremit, Hankuyu'daki ise hipoje tipinde Hellenistik Döneme tarihlenen mezarlardır.

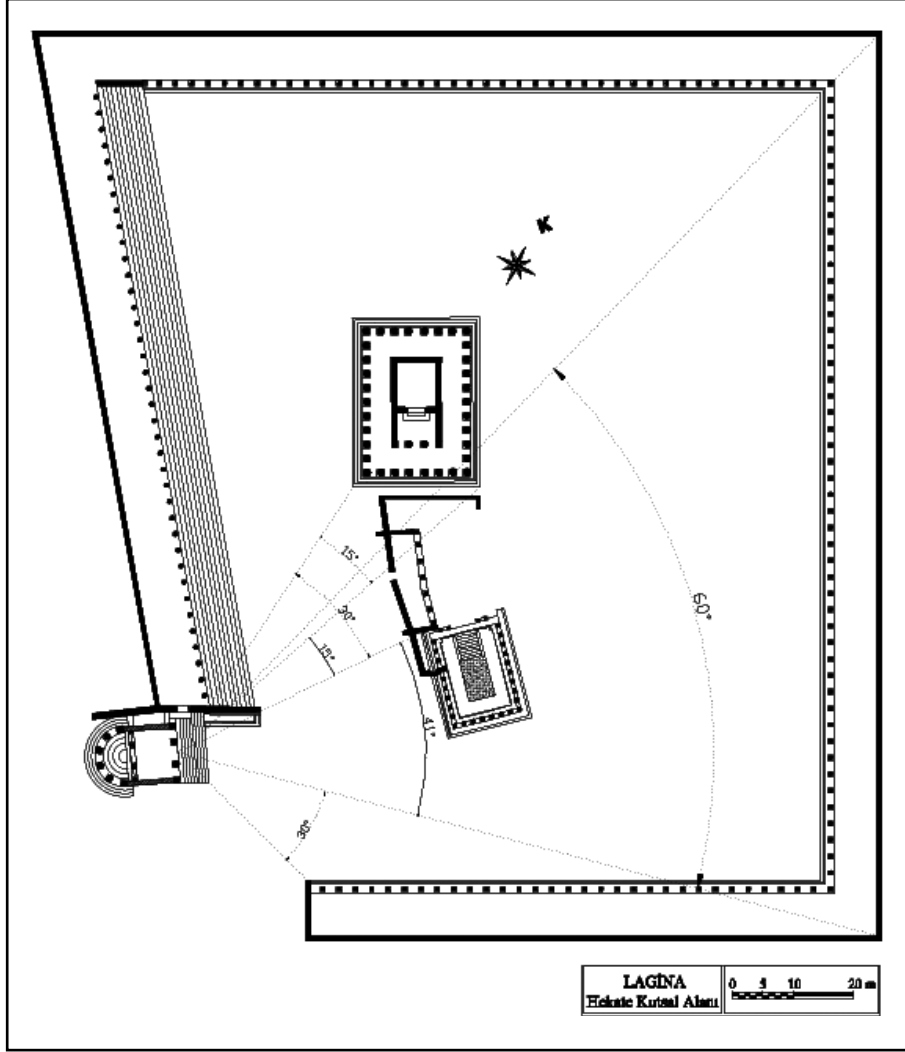
Mezar buluntuları arasında en ilginç olanlarından birisi 06BM47 numaralı mezarda ele geçirilmiştir. Bu mezar Geç Geometrik Dönemde ilk defa kullanıldıktan sonra, M.Ö. 5.yy. sonu-M.Ö. 4. yy. başında tekrar kullanılmıştır. Mezarda ele geçirilen buluntulardan; ikinci gömü Psammatikhos Dönemindeki Karia-Mısır ilişkilerinden sonra, bu bölgeye Mısır kültürünün geldiği anlaşılmaktadır. Mısır'dan getirilen bir geline ait ya da Börükçü'lü bir kadına Mısır'dan getirilen bir hediye olduğu düşünülen kolyenin ucunda Mısır tanrısı Ra'nın gözü bulunmaktadır. Bu, bölgedeki Mısır kültürü ile ilgili en erken buluntudur.

Mezar tipolojisi ve hediyeleri açısından önemli buluntuların ele geçirildiği mezarlar ve mezarlarda bulunan kemikler ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Mezarların bazıları sonraki döneme ait yapıların inşasında kısmen de olsa tahribata uğramış olmalarına rağmen, tamamında mezar mimarîsi ve gömü geleneği açısından buluntulara rastlanmıştır. Bu bölgede Geometrik Dönemden itibaren zengin bir gömü geleneğinin varlığı anlaşılmaktadır.

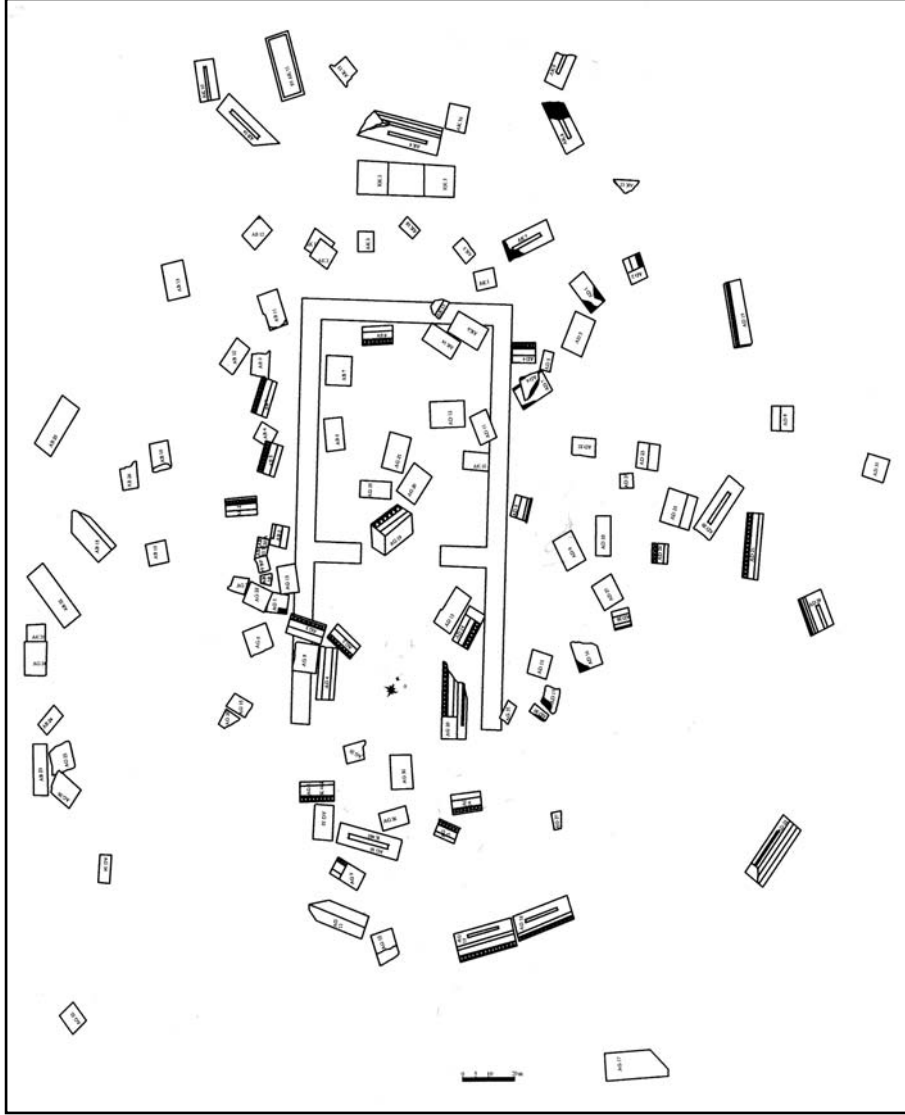
17 Önceki yıllarda bulunan mezarlar ile aynı tipin yanı sıra farklı örnekler de vardır. 2003 ve 2004 yılında Börükçü'de kazısı yapılan mezar terasları ve tipleri konusunda bkz. A. A. Tırpan-B. Söğüt, "Lagina ve Börükçü 2003 Yılı Çalışmaları", 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı - 1*, 2005, 376-379, Res.6-15; A. A. Tırpan-B. Söğüt, "Lagina ve Börükçü 2004 Yılı Çalışmaları", 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı - 2*, 2006, 258-260, Res.1-5.

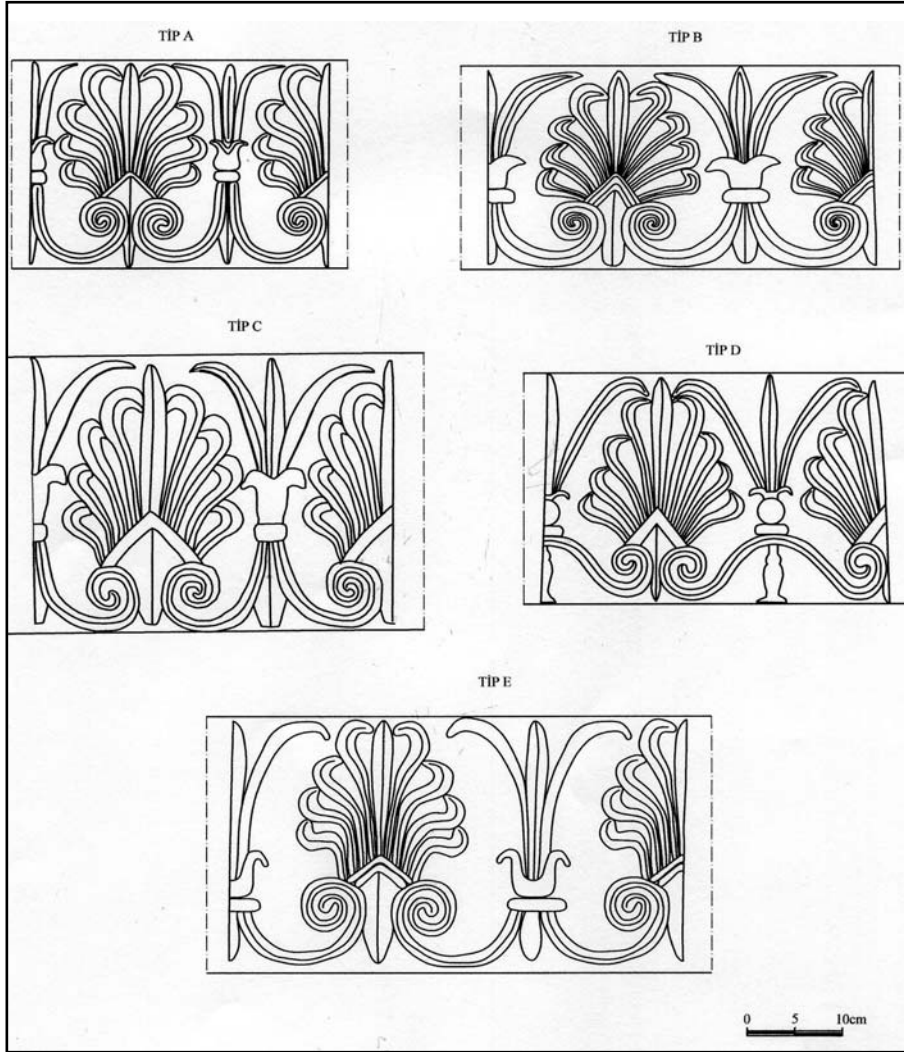
Resim 1: Tapınak rölöve taş plan çizimi

Resim 2: Kutsal alan içindeki yapıların yerleştirilme açısı

Resim 3: Tapınak arşitravlarının buluntu yerleri çizimi

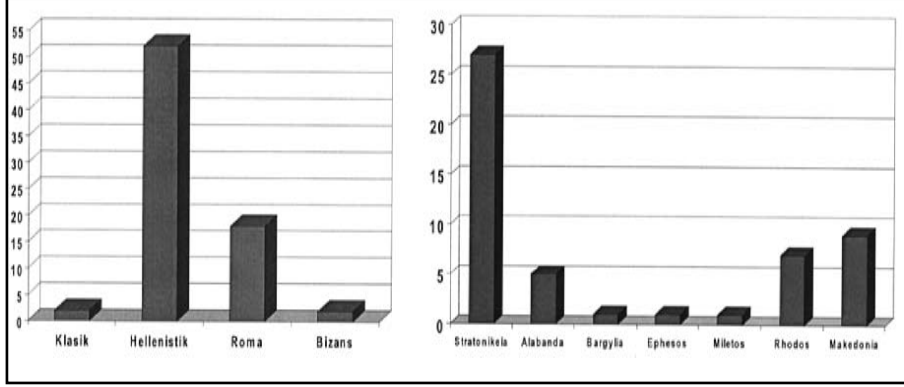
Resim 4: Tapınak arşitravları üzerindeki *anthemion* tipleri

Resim 5: Stoa batı *peribolos*undaki giriş ve kuzey stoaya iniş basamakları

Resim 6: *Peribolos* duvarındaki kapı eşik detayı

Resim 7: Lagina'da bulunan sikkelerin dönem ve kentlere göre dağılımı

Resim 8: Börükçü'de bulunan arkaik ev

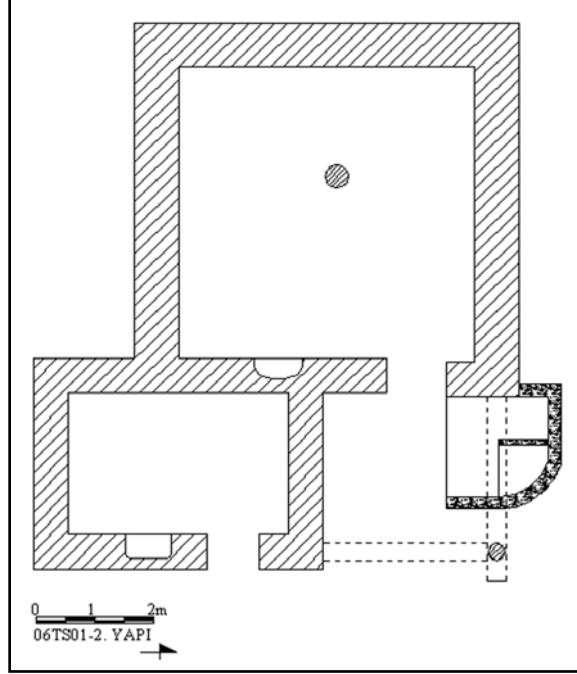
Resim 9: Börükçü'de 1. ve 2. Teras ile arasındaki cadde

Resim 10: Börükçü'de bulunan M.Ö. 4. yy.dan işlik

Resim 11: Beybağı'ndaki yol kalıntısı

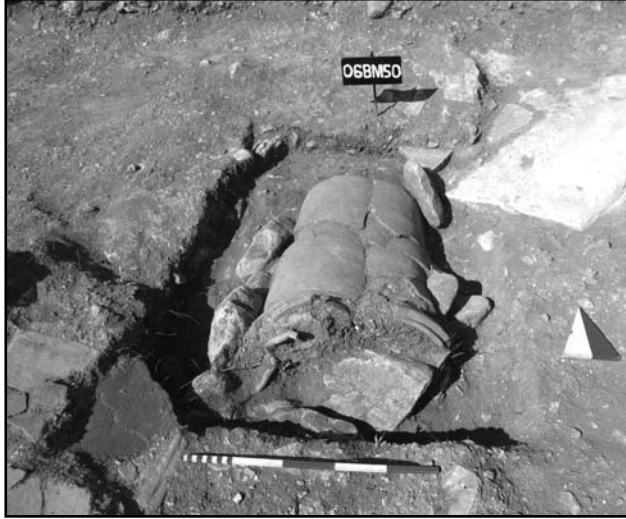
Resim 12: Tepecik'te bulunan 15. yy. evi planı

Resim 13: Tepecik'te bulunan H. 852 (M. 1448-1449) tarihli Ayasuluk darğlı sikke

Resim 14: Çömlek tipi
06BM16
numaralı erken
klâsik mezar

Resim 15: Urna tipi
06BM50
numaralı
Hellenistik
mezar